

Анотований список судинних рослин запроєктованого ландшафтного заказника «Лесовий Каньйон» (Херсонська область, Україна)

ІВАН ІВАНОВИЧ МОЙСІЄНКО

IVAN MOYSIYENKO, 2007: **An Annotated List of the Vascular Plants of the Projected Landscape Reserve «Lesovyy Canyon» (Kherson Region, Ukraine).** *Chornomorsk. bot. z.*, vol. 3, N1: 77-84.

The list of the vascular plants of the projected landscape reserve «Lesovyy Canyon» includes 222 species of 155 genera, 52 families, 3 classis, 2 divisio. Among them 13 species included to the various Red Lists.

Key words: flora, vascular plants, landscape reserve «Lesovyy Canyon», an annotated list

Мойсієнко І.І., 2007: **Анотований список судинних рослин запроєктованого ландшафтного заказника «Лесовий Каньйон» (Херсонська область, Україна).** *Чорноморськ. бот. журн.*, т. 3, №1: 77-84.

Перелік рослин запроєктованого ландшафтного заказника «Лесовий Каньйон» (Херсонська область) включає 222 види 155 родів 52 родин 3 класів 2 відділів. 15 видів з них включено до червоних списків різного рівня.

Ключові слова: флора, судинні рослини, ландшафтний заказник «Лесовий Каньйон», анотований список

Вступ

Виявлення та дослідження ділянок з цілиним степовим рослинним покривом є дуже актуальним завданням ботанічних досліджень, оскільки степи серед європейських біомів є найбільш антропогенно трансформованими. Відсутність в рослинному покриві великих лігнозних біоморф, перезвожених ділянок, мінімальна розчленованість рельєфу роблять степи дуже дешевими і зручними для використання людиною. З іншого боку, висока родючість степових ґрунтів (переважно це чорноземи) робить їх дуже вигідними для експлуатації. Накладання цих факторів привело до того, що сьогодні степові екосистеми значно більш трансформовані порівняно з іншими. Це добре помітно при порівнянні з лісами. Так в I столітті н. е. ліси займали понад 50,0 % території України, а степи – 35,0 %. За 2000 років площа лісів скоротилась трохи більше ніж у 3 рази (до 15,6 %), а степів – більш ніж в 50 разів (до 0,38 млн. га, або 0,63 %) [ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ, 2001]. Фактично степи були знищені як зональне природне явище і існують тільки у вигляді локальних, непридатних для оранки екоотопів. Особливо постраждали від антропогенного впливу вододільні (плакорні) степи, які тепер майже повністю розорані. Порівняно з плакором значно краще збереглися степи на схилах водотоків, серед яких в степовій зоні переважають балки. Саме на їх схилах сьогодні зберігається значна частка степового різноманіття Європи. Таким чином, на даному етапі балки відіграють провідну роль у збереженні степового рослинного покриву Європи.

Нами досліджувалися балки, що відкриваються в Дніпровський лиман на крайньому південному сході правобережжя. На даній території розташовані унікальні,

в першу чергу за потужністю, четвертинні масиви лесових відслонень, які виходять на денну поверхню товщею до кількох десятків метрів на кліфі Дніпровського лиману та у балках і ярах, що відкриваються в нього. Тому дана територія є добре відомою в геологічному відношенні [Алифанов, 2001], однак і рослинний покрив її також представляє великий інтерес і безперечно потребує належної охорони. Одним з перших звернув увагу на своєрідність рослинного покриву цієї території Й.К. Пачоський [Пачоский, 1927]. Проблема охорони лесових відслонень в даному районі переймався доцент Херсонського державного університету О.П. Аліфанов [Алифанов, 2001]. Ним була описана Станіславська геологічна пам'ятка, однак її охорона не була формалізована. Охорона цієї території була реалізована тільки в останнє десятиріччя - завдяки зусиллям професора М.Ф. Бойка тут було створено 4 об'єкти природно-заповідного фонду: ботанічні заказники місцевого значення «Софіївський» (1998 р.) та «Широка балка» (1998 р.) і ландшафтні заказники загальнодержавного значення «Станіславський» (2002 р.) та «Олександрівський» (2002 р.). В розроблених ним положеннях наводиться коротка характеристика рослинного покриву і зазначаються переліки рідкісних видів заказників [Бойко, Чорний, 2001; Положення про ботанічний заказник місцевого значення «Софіївський», 1998; Положення про ботанічний заказник місцевого значення «Широка балка», 1998; Положення про ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Олександрівський», 2002; Положення про ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Станіславський», 2002]. Останні роки флора судинних рослин цієї території досліджувалась нами, зокрема, ми повідомляли про знахідки раритетних видів на степах та лесових відслоненнях в околицях села Станіслав [Мойсієнко, Солоцька, 2005].

На даній території представлені 3 групи балок, які відрізняються за віком та очевидно знаходяться на різних етапах розвитку. Найбільші старі балки (Томина та власне Широка балка) мають широкі та пологі (до 15°) схили. Ці балки дуже антропогенно трансформовані, в пониззі їх розташовані одноіменні села, а інша частина балок майже повністю розорана. Природний рослинний покрив тут майже не зберігся і на даному етапі не охороняється. Середні за віком балки (Софіївська, або Червона і Олександрівська) середнього розміру, схили досить круті (значна частина їх має крутизну 20-40°), але вони досить плавно переходять від плакору до днища і достатньо стабілізовані. Рослинний покрив їх добре зберігся. Обидві балки охороняються: вся нерозорана частина Софіївської балки оголошена одноіменним резерватом і зовсім невелика частина Олександрівської балки увійшла до також однойменного заказника. Третя група – чотири найбільш молоді балки розташовані на більш піднятій над рівнем моря частині території в околицях сіл Широка Балка та Станіслав. Ці балки продовжують активно рости і тому власне є не балками, а ярами. Балки досить короткі (до 1 км завдовжки), практично усі схили мають крутизну понад 40°, а у верхній частині балок вони обривисті і значно крутіші, нерідко прямовисні - 50-80° (90°). Саме в цих балках на схилах відслонюються потужні четвертинні пласти лесів та глин, слабко покриті рослинністю. Через круті обривисті схили балки мають вигляд вузьких каньйонів, з 10-30 метровими лесовими стінками. Місцеві мешканці називають їх скелями. З 4 балок 3 охороняються. Дві балки увійшли до ландшафтного заказника «Станіславський». Розташована на південно-східній околиці с. Широка Балка оголошена одноіменним з селом ботанічним заказником. Натомість розташована на західній околиці цього села балка не увійшла до мережі природно-заповідного фонду. Однак саме в цій балці рослинний покрив зберігся найкращим чином і саме її територія була нами найбільш ретельно обстежена. Результати дослідження показали, що є усі підстави для створення в цій балці об'єкту природно-заповідного фонду. Ми

пропонуємо створити тут ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Лесовий Каньйон».

Характеристика території дослідження

Досліджений нами запроектований ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Лесовий Каньйон» розташований на північному узбережжі Дніпровського лиману в Білозерському районі Херсонської області (на 30 км південно-західніше м. Херсона). Згідно з фізико-географічним районуванням досліджувана територія належить до Бузько-Нижньодніпровського району Бузько-Дніпровської області Причорноморської південностепової провінції Степової зони [ФИЗИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ РАЙОНИРОВАНИЕ УКРАИНСКОЙ ССР, 1968].

Дана територія характеризується теплою малосніжною зимою, жарким посушливим літом та від'ємним коефіцієнтом зволоження. Середньорічна температура повітря 9,8° С. Середня температура найтеплішого місяця липня 22,8° С, найхолоднішого - січня -3,3° С. При середньорічній кількості опадів 343 мм і випаровуваності 1000-1050 мм коефіцієнт зволоження становить 0,3, що характеризує посушливість клімату. В холодну пору року переважають східні і північно-східні вітри, влітку - західні і північно-західні. Ґрунти темно-каштанові залишково солонцюваті [ПРИРОДА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ, 1998].

Проектований заказник «Лесовий Каньйон» розташований на західній околиці с. Широка Балка, відразу за селом. Даний яр досягає 1 км завдовжки і 70 м (тільки основне русло) завширшки; максимальна глибина близько 30 метрів. Разом з вторинними бічними ярами і розташованими між ними нерозораними рівнинними, або слабо похилими ділянками ширина яру в нижній частині досягає 180 м. Схили яру круті та високі: біля вершини 70-80° (90°); до нижньої частини крутизна їх поступово зменшується до 30-40°. На всьому протязі яру зустрічаються вертикальні лесові „скелі” до кількох десятків метрів заввишки. Брівка яру не рівна, кожні 30-50 метрів прорізана короткими і глибокими бічними ярами з такими ж крутими схилами. На схилах яру відслонюються антропогенові (четвертинні) гірські породи [АЛИФАНОВ, 2001]. Переважна більшість представлена лесами, які утворюють пласти від 1 до 16 м завтовшки. Шари лесу чергуються з менш потужними шарами глин та похованих ґрунтів. Закінчується профіль малопотужним (до 30 см) шаром сучасних темно-каштанових ґрунтів.

Матеріали та методика дослідження

Спеціальні дослідження флори проектованого заказника „Лесовий Каньйон” проводились протягом 2003-2007 рр. Дослідженнями була охоплена уся територія запроектованого заказника, протягом цілого вегетаційного періоду, починаючи з кінця березня до початку листопада. Окрім власне балки досліджено також прилеглі (переважно розташовані між бічними ярами) не розорані слабо похилі ділянки з цілинним степовим рослинним покривом. Під час польових досліджень була зібрана гербарна колекція судинних рослин. Ідентифікація видів проводилась в лабораторії екології рослин та охорони довкілля Херсонського державного університету. Гербарні зразки зберігаються в колекції Херсонського державного університету (KHHER).

В результаті проведених досліджень складений анотований список судинних рослин запроектованого заказника „Лесовий Каньйон”. Назви видів у анотованому списку наводяться за Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. [MOSYAKIN & FEDORONCHUK, 1999], також нами прийнятий аналогічний порядок розташування видів. Окрім назв таксонів, в списку видів наводиться така інформація: 1) відносна частота трапляння виду на території проектованого заказника (од – одиночно, р – рідко, с – спорадично, ч – часто, з – звичайно); 2) соцологічний статус [Бойко, Подгайний, 2002;

МОСЯКІН, 1999; ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ, 1996] (СЧС – Світовий червоний список, ЄЧС – Європейський червоний список, ЧКУ – Червона книга України, ЧСХО – Червоний список Херсонської області. Здичавіли з культури види позначені *!).

Результати дослідження

Загалом на території проектного ландшафтного заказника «Лесовий Каньйон» виявлено 222 види спонтанно зростаючих судинних рослин, які належать до 155 родів 52 родин 3 класів і 2 відділів. Переважна більшість видів належить до відділу *Magnoliophyta*. Також у складі дослідженої флори виявлений єдиний представник відділу *Pinophyta* – *Ephedra distachya*. Провідними за кількістю видів є родини *Asteraceae* (40 видів), *Poaceae* (20), *Lamiaceae* та *Brassicaceae* (по 14 видів), *Fabaceae* (13), *Caryophyllaceae* та *Rosaceae* (по 11 видів), *Scrophulariaceae* (10), *Chenopodiaceae* (9), *Boraginaceae* (7). Провідними родами флори є *Artemisia* та *Veronica*, які налічують у своєму складі по 6 видів, *Gagea* (5), *Allium*, *Euphorbia*, *Poa*, *Salvia* (по 4), *Artemisia*, *Atriplex*, *Carex*, *Galium*, *Medicago*, *Phlomis*, *Polygonum*, *Potentilla*, *Sisymbrium*, *Taraxacum*, *Verbascum* (по 3). Двадцять один рід включає по 2 і сто шістнадцять родів – по 1 виду.

Більшість видів рослин запроєктованого заказника є автохтонними, переважно степовими рослинами (168, або 75,7 %). Серед них 83 види (37,4 %) віднесені нами до індигонофітів, 52 (23,4 %) – до геміапофітів, 33 (14,9 %) – до евапофітів. В тому числі, відмічено цілу низку видів рослин, які підлягають охороні, згідно з різними Червоними списками, або ж за кількома одночасно [МОСЯКІН, 1999; ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ, 1996; БОЙКО, ПОДГАЙНИЙ, 2002]. До Світового Червоного списку включені *Astragalus borysthenticus*, *Astragalus pallescens*, *Linaria biebersteinii*; Європейського Червоного списку - *Eremogone rigida*, *Galium volhynicum*, *Phlomis hybrida*; Червоної книги України - *Stipa capillata*, *Stipa lessingiana*; Червоного списку Херсонської області - *Cerastium ucrainicum*, *Ephedra distachya*, *Hyacinthella leucophaea*, *Ranunculus scythicus*, *Vitis sylvestris*.

В цілому флора балки виявляє низький рівень диференціації флори. Чітко виділяються три групи флорокомплексів:

- 1) прилеглі до балки слабопохилі ділянки та стабілізовані схили;
- 2) відслонення лесів та глин на крутосхилах;
- 3) днище балки та підніжжя схилів.

На прилеглих до балки слабо похилих ділянках та стабілізованих схилах в її нижній частині розвинута типова для смуги типчаково-ковилових степів флористична ситуація. Виразно домінують ксерофільні дернинні злаки *Festuca valesiaca*, *Koeleria cristata*, *Stipa capillata*, *S. lessingiana*. Серед ксерофільного степового різнотрав'я переважають *Artemisia austriaca*, *Convolvulus lineatus*, *Dianthus campestris*, *Eryngium campestre*, *Euphorbia leptocaula*, *Galatella villosa*, *Marrubium peregrinum*, *Medicago falcata*, *Potentilla argentea*, *Tanacetum millefolium*, *Veronica spicata* ssp. *barrelieri*, тощо. На більш крутих схилах до них додаються *Agropyron pectinatum*, *Artemisia lerchiana*, *Kochia prostrata*, *Ephedra distachya*, *Cephalaria uralensis*, *Teucrium polium*, *Thymus dimorphus*. Також значне представництво мають ефемери (*Gagea* sp. div., *Hyacinthella leucophaea*, *Ornitogallum kochii*, *Poa bulbosa* тощо) та ефемероїди (*Alyssum turkestanicum*, *Cerastium ucrainicum*, *Erophylla verna*, *Holosteum umbellatum*, *Medicago minima*, *Senecio vernalis*, *Trigonella monspeliaca*, *Veronica verna* тощо).

Рослинний покрив лесових та глинистих оголень дуже збіднений. Прямовисні стінки майже цілком голі. На крутосхилах виразно домінують лише три види – *Agropyron pectinatum*, *Artemisia lerchiana* та *Kochia prostrata*. Інші степові рослини відіграють незначну роль. Серед розрідженого рослинного покриву помітне представництво мають терофіти, в тому числі і такі, що мають синантропний характер.

Днища балок та підніжжя схилів характеризуються домінуванням ксеромезофітів (*Achillea setacea*, *Bromopsis inermis*, *Elytrigia intermedia*, *Euphorbia virgata*, *Plantago lanceolata*, *Poa angustifolia*, *Salvia nemorosa*, *Stachys recta*, *Taraxacum officinale*, *Thalictrum minus*, *Verbascum phoeniceum*). Значне представництво на днищі мають також синантропи (*Artemisia absinthium*, *Artemisia vulgaris*, *Cirsium vulgare*, *Melilotus officinalis*, *Onopordon acanthium*, *Rumex patientia*, *Xanthium albinum*). Даний екотоп також характеризується зростанням деревних видів рослин, причому, природна деревна рослинність представлена дуже слабо (*Prunus stepposa*, *Rosa canina*, *Vitis sylvestris*), а домінують переважно деревні антропофіти (*Armeniaca vulgaris*, *Elaeagnus angustifolia*, *Fraxinus pensilvanicum*, *Lycium barbatum*, *Malus domestica*, *Prunus domestica*).

У флорі заказника відмічено 54 адвентивні види, або антропофіти, що складає 24,3 % від загальної кількості видів. За кількістю видів серед антропофітів археофіти (31 вид, або 14,0 %) переважають над кенофітами (23, або 10,3 %). Більшість антропофітів на території балки мають низький рівень трапляння («одично», «рідко», або «спорадично»); лише чотири археофіти (*Bromus sguarrosus*, *Buglossoides arvensis*, *Lamium amplexicaule*, *Lathyrus tuberosus*) віднесені до категорії «часто». Поширення адвентивних видів рослин на території заказника пов'язане в основному із зоною активного руху води – тобто днищем балки та її бічних відгалужень. Така закономірність характерна в цілому для балок і пов'язана з тим, що балки по периметру оточені антропогенними територіями, переважно агроценозами, які мають виразний уклін в сторону балки. Тому дощова або тала вода певний час тече антропогенними територіями і лише потім потрапляє в балку. Разом з водою в балки з антропогенних ландшафтів потрапляють діаспори антропофітів. Антропофіти поширюються також по порушених місцях і проникають на лесові відслонення з розрідженим рослинним покривом. Поширенню антропофітів сприяє також викидання сміття в балку, інтенсивний випас та часті пожежі.

Анотований список видів судинних рослин запроєктованого ландшафтного заказника „Лесовий каньйон”

DIVISIO PINOPHYTA

Ephedraceae: *Ephedra distachya* L. – ч, ЧСХО;

DIVISIO MAGNOLIOPHYTA

CLASSIS LILIOPSIDA

Alliaceae: *Allium guttatum* Steven – р, *Allium inaequale* Janka – с, *Allium paczoskianum* Tuzs. – с, *Allium rotundum* L. – р;

Asparagaceae: *Asparagus officinalis* L. s.l. – с;

Cyperaceae: *Carex melanostachya* Bieb. ex Willd. – р, *Carex praecox* Schreb. – ч, *Carex stenophylla* Wahlenb. – з;

Hyacinthaceae: *Hyacinthella leucophaea* (K.Koch) Schur – р, ЧСХО;

Iridaceae: *Iris pumila* L. – с;

Liliaceae: *Gagea bulbifera* (Pall.) Salisb. – ч, *Gagea paczoskii* (Zapal.) Grossh. – р; *Gagea pusilla* (F.W.Schidt) Schult. & Schult.f. – ч; *Gagea szovitsii* (Lang.) Bess. ex Schult. et Shult. Fil. – с, *Gagea ucrainica* Klokov – с;

Poaceae: *Agropyron pectinatum* (M.Bieb.) P.Beauv. – з, *Anisantha tectorum* (L.) Nevski – с, *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub – с, *Bromopsis riparia* (Rehman) Holub – р; *Bromus sguarrosus* L. – ч, *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth – р, *Dactylis glomerata* L. – од, *Elytrigia intermedia* (Host) Nevski – р, *Elytrigia repens* (L.) Nevski – ч, *Festuca rupicola* Heuff. – р, *Festuca valesiaca* Gaudin – з, *Koeleria cristata* (L.) Pers. – з,

Phragmites australis (Cav.) Trin. ex Steud. – од, *Poa angustifolia* L. – ч, *Poa bulbosa* L. – з, *Poa compressa* L. – с, *Poa pratensis* L. – р, *Setaria viridis* (L.) P.Beauv. – с, *Stipa capillata* L. – з, ЧКУ, *Stipa lessingiana* Trin. & Rupr. – р, ЧКУ;

CLASSIS MAGNOLIOPSIDA

Aceraceae: *!*Acer negundo* L. – од;

Amaranthaceae: *Amaranthus blitoides* S.Watson - од;

Apiaceae: *Conium maculatum* L. – р, *Eryngium campestre* L. – ч, *Falcaria vulgaris* Bernh. – ч, *Seseli campestre* Besser – ч;

Aristolochiaceae: *Aristolochia clematitis* L. – р;

Asclepidaceae: *Cynanchum acutum* L. - р;

Asteraceae: *Achillea pannonica* Scheele – с, *Achillea setacea* Waldst. & Kit. – с, *Arctium lappa* L. - од, *Arctium minus* (Hill) Bernh. – р, *Artemisia absinthium* L. – с, *Artemisia austriaca* Jacq. – з, *Artemisia marschalliana* Spreng. – од, *Artemisia scoparia* Waldst. et Kit. – с, *Artemisia lerchiana* Web. - з, *Artemisia vulgaris* L. – с, *Carduus uncinatus* M.Bieb. – с, *Centaurea diffusa* Lam. – с, *Chondrilla juncea* L. – с, *Cichorium intybus* L. – р, *Cirsium arvense* (L.) Scop. – с, *Cirsium vulgare* (Savi) Ten. – р, *Conyza canadensis* (L.) Cronq. – с, *Crepis ramosissima* D'Urv. – с, *Crepis rhoeadifolia* M.Bieb. – р, *Galatella villosa* (L.) Rchb.f. – с, *Helichrysum arenarium* (L.) Moench. – ч, *Jurinea arachnoidea* Bunge – р, *Jurinea multiflora* (L.) B.Fedtsch. – с, *Lactuca serriola* L. – с, *Lactuca tatarica* (L.) C.A.Mey. – р, *Logfia arvensis* (L.) Holub – с, *Onopordon acanthium* L. – р, *Picris hieracioides* L. – с, *Senecio erucifolius* L. – р, *Senecio vernalis* Waldst. et. Kit. – с, *Sonchus asper* (L.) Hill – од, *Sonchus oleraceus* L. – р, *Tanacetum millefolium* (L.) Tzvelev – ч, *Taraxacum erythrospermum* Andrz. – з, *Taraxacum officinale* Wigg. - р, *Taraxacum serotinum* (Waldst. & Kit.) Poir. – с, *Tragopogon major* Jacq. – р, *Tripleurospermum inodorum* (L.) Sch. – од, *Xanthium albinum* (Widder) H.Scholz – р, *Xeranthemum annuum* L. – ч;

Boraginaceae: *Buglossoides arvensis* (L.) I.M.Johnst. – ч, *Cynoglossum officinale* L. – од, *Echium vulgare* L. – р, *Lappula patula* (Lehm.) Menyharth – с, *Myosotis micrantha* Pall. ex. Lehm. – с, *Nonea rossica* Steven – р, *Rochelia retorta* (Pall.) Lipsky – с;

Brassicaceae: *Alyssum hirsutum* M.Bieb. – р, *Alyssum turkestanicum* Regel. & Schmalh. – с, *Camelina microcarpa* Andrz. – с, *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. – с, *Cardaria draba* (L.) Desv. – с, *Descurainia sophia* (L.) Webb ex Prantl – с, *Erophilla verna* (L.) Besser – з, *Erucasrum armoracioides* (Chern. ex Turcz.) Cruchet – р, *Erysimum diffusum* Ehrh. – с, *Lepidium perfoliatum* L. – р, *Meniocus linifolius* (Stephan ex Willd.) DC. – с, *Sisymbrium altissimus* L. – р, *Sisymbrium loiselii* L. – с, *Sisymbrium polymorphum* (Murr.) Roth – ч;

Capripholiaceae: *Sambucus nigra* L. – р;

Caryophyllaceae: *Arenaria uralensis* Pall. ex Spreng. – з, *Cerastium ucrainicum* Pacz. ex Klokov – ч, ЧCXO, *Dianthus campestris* M.Bieb. – ч, *Eremogone rigida* (M.Bieb.) Fenzl. – с, ЄЧС, *Herniaria besseri* Fisch. ex Hornem. – с, *Herniaria euxina* Klokov – с, *Holosteum umbellatum* L. – з, *Oberna cserei* (Baumg.) Ikonn. – р, *Otites densiflorus* (D'Urv.) Grossh. – с, *Silene bupleuroides* L. – с, *Stellaria media* (L.) Vill. – р;

Chenopodiaceae: *Atriplex oblongifolia* Waldst. et Kit. – с, *Atriplex sagittata* Borkh. – с, *Atriplex tatarica* L. – р, *Bassia sedoides* (Pall.) Asch. – с, *Chenopodium album* L. – с, *Kochia prostrata* (L.) Schrad. – з, *Kochia scoparia* (L.) Schrad. – р, *Polycnemum majus* A.Braun – с, *Salsola tragus* L. – р;

Clusiaceae: *Hypericum elegans* Stephan ex Willd. – с;

Convolvulaceae: *Convolvulus arvensis* L. – з, *Convolvulus lineatus* L. – ч;

Cuscutaceae: *Cuscuta campestris* Junck. – од;

Dipsacaceae: *Cephalaria uralensis* (Murray) Roem. & Schult. – ч;

- Elaeagnaceae:** *!*Elaeagnus angustifolia* L. – р;
- Euphorbiaceae:** *Euphorbia agraria* M.Bieb. – ч, *Euphorbia leptocaula* Boiss. – ч, *Euphorbia sequierana* Neck. – з, *Euphorbia virgata* Waldst. & Kit. – с;
- Fabaceae:** *Astragalus borysthenticus* Klokov – ч, ЧС, *Astragalus pallescens* M.Bieb. – ч, ЧС, *Lathyrus tuberosus* L. – ч, *Medicago agrestis* Ten. – р, *Medicago falcata* L. – з, *Medicago minima* (L.) Bartal. – ч, *Melilotus officinalis* (L.) Pall. – с, *Onobrychis gracilis* Besser – р, *!*Robinia pseudoacacia* L. – од, *Securigera varia* (L.) Lassen – ч, *Trifolium arvense* L. – ч, *Trigonella monspeliaca* L. – с, *Vicia hirsuta* (L.) S.F.Gray – р;
- Fumariaceae:** *Fumaria vaillantii* Loisel. – р;
- Geraniaceae:** *Erodium cicutarium* (L.) L'Her. – с;
- Juglandaceae:** *!*Juglans regia* L. – од;
- Lamiaceae:** *Ajuga chia* Schreb. – с, *Ballota nigra* L. – р, *Lamium amplexicaule* L. – ч, *Marrubium peregrinum* L. – ч, *Phlomis hybrida* Zelen. – р, ЄС, *Phlomis pungens* Willd. – с, *Phlomis tuberosa* L. – р, *Salvia aethiopis* L. – с, *Salvia austriaca* Jacq. – р, *Salvia nemorosa* L. – з, *Salvia nutans* L. – р, *Stachys recta* L. – с, *Teucrium polium* L. – с, *Thymus x dimorphus* Klokov & Des.Shost. – с;
- Limoniaceae:** *Limonium alutaceum* (Steven) O.Kuntze. – р;
- Linaceae:** *Linum austriacum* L. – с;
- Malvaceae:** *Lavatera thuringiaca* L. – р;
- Moraceae:** *!*Morus alba* L. – од;
- Oleaceae:** *!*Fraxinus cfr. pensilvanicum* Marsh. – од;
- Orobanchaceae:** *Orobanche* sp. – с;
- Papaveraceae:** *Glaucium corniculatum* (L.) J.Rudolph – од;
- Plantaginaceae:** *Plantago lanceolata* L. – с, *Plantago major* L. – од;
- Polygonaceae:** *Polygonum arenastrum* Boreau – ч, *Polygonum aviculare* L. – р, *Polygonum patulum* M.Bieb. – с, *Rumex patientia* L. – р; *Rumex stenophylau* Ledeb. – р;
- Portulacaceae:** *Portulaca oleracea* L. – од;
- Ranunculaceae:** *Ceratocephala testiculata* (Crantz) Besser – р, *Consolida paniculata* (Host) Schur – ч, *Nigella arvensis* L. – р, *Ranunculus oxyspermus* Willd. – ч, *Ranunculus scythicus* Klokov – с, ЧСХО, *Thalictrum minus* L. – с;
- Rosaceae:** *!*Armeniaca vulgaris* Lam. – од, *!*Malus domestica* Borkh. – од, *!*Padus avium* L. – од, *Potentilla argentea* L. – ч, *Potentilla astrachanica* Jacq. – ч, *Potentilla semilaciniosa* Borbàs – с, *Poterium polygamum* Waldst. & Kit. – с, *!*Prunus domestica* L. – од, *Prunus stepposa* Klokov – р, *Pyrus communis* L. – р, *Rosa canina* L. – р;
- Rubiaceae:** *Asperula montana* Waldst. & Kit. – с, *Galium humifusum* M.Bieb. – с, *Galium spurium* – од, *Galium volhynicum* Pobed. – р, ЄС;
- Rutaceae:** *Haplophyllum suaveolens* (DC.) G.Don.f. – р;
- Santalaceae:** *Thesium arvense* Horv. – с;
- Scrophulariaceae:** *Linaria biebersteinii* Besser – ч, ЧС, *Verbascum blattaria* L. – р, *Verbascum phoeniceum* L. – ч, *Verbascum phlomoides* L. – р, *Veronica arvensis* L. – с, *Veronica persica* Poir. – р, *Veronica polita* Fr. – с, *Veronica spicata* L. ssp. *barrelieri* (Schott) Murb. – ч, *Veronica triphyllos* L. – с, *Veronica verna* L. – ч;
- Solanaceae:** *Lycium barbatum* L. – р, *Solanum dulcamara* L. – од;
- Thymelaeaceae:** *Thymelaea passerina* (L.) Coss. & Germ. – р;
- Ulmaceae:** *!*Ulmus laevis* Pall. – од;
- Valerianaceae:** *Valeriana tuberosa* L. – с;
- Vitaceae:** *!*Parthenocissus quinquefolia* (L.) Planch. – од, *Vitis sylvestris* C. C. Gmel. – р, ЧСХО;
- Zygophyllaceae:** *Tribulus terrestris* L. – р.

Список літратури

- Алифанов А.Ф. Геологические памятники Херсонщины. – Херсон: Айлант, 2001. – 88 с.
- Бойко М.Ф., Подгайний М.М. Червоний список Херсонської області. – Херсон: Айлант, 2002. – 32 с.
- Бойко М.Ф., Чорний С.Г. Екологія Херсонщини. Навчальний посібник. – Херсон: 2001. – 156 с.
- Мойсієнко І., Солоцька Т. Рідкісні види судинних рослин степів та лесових оголень прибережжя Дніпровського лиману (Херсонська обл.: смт. Станіслав, с. Широка балка) // Зб. наук. праць „Природничі науки”, вип. Метода, 2005. – С.12-16.
- МОСЯКІН С.Л. Рослини України у Світовому Червоному списку // Укр. ботан. журн. – 1999. – Т. 56, № 1. – С. 79-88.
- ПАЧОСКИЙ И.К. Описание растительности Херсонской губернии. Вып. 2. Степи // Материалы по исследованию почв и грунтов Херсонской губернии. – Херсон, 1927. – 317 с.
- ПОЛОЖЕННЯ ПРО БОТАНІЧНИЙ ЗАКАЗНИК МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «СОФІЇВСЬКИЙ». – Херсон, 1998. – 6 с.
- ПОЛОЖЕННЯ ПРО БОТАНІЧНИЙ ЗАКАЗНИК МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ШИРОКА БАЛКА». – Херсон, 1998. – 6 с.
- ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЛАНДШАФТНИЙ ЗАКАЗНИК ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ «ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ». – Херсон, 2002. – 6 с.
- ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЛАНДШАФТНИЙ ЗАКАЗНИК ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ «СТАНІСЛАВСЬКИЙ». – Херсон, 2002. – 6 с.
- ПРИРОДА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: Фізико-географічний нарис / Відп. ред. М.Ф.Бойко. - К.: Фітосоціоцентр, 1998. – 120 с.
- ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ / Проект «Програма сприяння сталому розвитку в Україні»; кер. розд.: І.Д. Андрієвський, Ю.Р. Шеляг-Сосонка. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2001. – 112 с.
- ФИЗИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ РАЙОНИРОВАНИЕ УКРАИНСКОЙ ССР / Под. ред. В.П. Попова, А.М. Маринича, А.И. Ланько. – К.: Изд-во киев. у-та, 1968. – 683 с.
- ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ. РОСЛИННИЙ СВІТ / Під ред. Ю.Р.Шеляг-Сосонка. – К.: Укр. енци., 1996. – 603 с.
- MOSYAKIN S.L., FEDORONCHUK M.M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. – Kiev, 1999. – 346 p.

Рекомендує до друку
М.Ф. Бойко

Отримано 12.06.2007 р.

Адреса автора:

І. І. Мойсієнко
Кафедра ботаніки
Херсонського державного університету
Вул. 40 років Жовтня, 27
Херсон, 73000
Україна
e-mail: Vanvan@ksu.ks.ua

Author's address:

I.I. Moysiienko
Chair of Botany
Kherson State University
40 let Oktriabrya Str., 27
Kherson, 73000
Ukraine
e-mail: Vanvan@ksu.ks.ua